

כשאנחנו עוד היינו בבית-ספר, עשו אזכרות גדולות מאוד. כשעזבנו — הכל נגמר. בשנה שעברה לא הסכימו שם לעשות אזכרה. אירגנו הכל בעצמנו, וערכנו סכס נהדר. השנה חזר התסריט הזה על עצמו. ה אזכרה בבית-ספר הפכה למשהו טיפשי וחסר טעם. בשנתיים האחרונות אירגנו ערב להוריים השכולים. אותנו, הניצולים, החברים של הניספים, לא חשבו להזמין. הערב כלל הרצאה עם רבים, יצאתי באמצע.

רינה ליין מכחישה, כמובן, את ההאשמות וטוענת שבכניין האזכרות הם פשוט נכנסו לפרופורציה. האזכרות של יום השואה, יום התאונה ויום הזיכרון לחללי צה"ל נערכות באותה צורה.

את עינבר רחביץ היכרתי בקנזססיטי. היא ניגשה אלי אחרי אחת ההרצאות שהענקנו לבית-ספר על ישראל, במסגרת מסע הסברה של משרד החוץ הציגה עצמה. שרופה על הארץ ושונאת כל דבר המזכיר לה את אמריקה. יורדת מכותם של גירושים. האב עוד בארץ, בקיץ היא כאן, בפתחתיקוה.

היא עזבה בכיתה ו'. עזבה את כל החברים שלה, ששנה לאחר-מכן עלו לחטיבת-ביניים לכיתה ז'. בקיץ 1985 באה לביקור, והיתה אמורה להצטרף אליהם לטיול סוף-שנה, סתם

הספר בשש השנים האחרונות, דינה ליין. מה חוץ לחדר, על קיר המיסדרון פיסלי קרמיקה, שטיחים, כל ציור מותאם לילד בהתאם לעיר סוקיו. קיר חי. לא של אבל. היה יכול להיות את כקישוט נחמד, לולא הכתובת לציור. בי תוך הסיפריה, שהפכה חדר-הנצחה, ארוגות עם מיכתבי ניחומים, יתיקי עיתונות. על הקיר מפוסלת אנדרטה מקרעי פה. מרשים. כואב. יליין העמידה עצמה, מטבע הדברים, בראש הצוות של האחרי, להנצחה ודאגה לטיפול בנפגעים. כל השנה הראשונה הוקדשה להנצחה. הקמת החדר, טכסים רבים, התמודדות עם בעיות.

לא הרבה זמן אחרי התאונה נסתיימה שנת הלימודים, כך שהרבה לא יכולנו לעשות עד סוף השנה. הבאנו פסיכולוגים, החלטנו לערוב את הכיתות וליצור כיתות חדשות, כדי שלניצולים תהיה הסתגלות יותר קלה. היו המון בעיות איתם. עבדנו בתי אום עם פסיכולוגים. ניסינו להוציא אותם החוצה. היתה להם כעיה לנסוע באוטובוסים, והפעם הראשונה שהסכימו לעשות זאת היתה כשנשיא-המדינה הזמין אותם אליו לביקור. דווקא בנושא הלימודים הם הפתיעו. לא כולם חזרו בתחילת השנה. רובם נפצעו והצטרפו לאחר כמה חודשים. הם גילו מוטיבציה גבוהה מאוד. כל ניצולים אמרו לי שלמרו

מיטל גיגי, ערן דהרי, אורית הרשברג, דביר ורובל, צחי כהשה, תמיר טסה, יאירה כהן, סיגלית כהן, יוסי לוי, לילי מזרחי ליאת סיני, פלורין פלנציאנו, ליאורה צרפתי, איל שאטי, שלומי מזרחי, אל אביה של שלי מנדלוביץ, ובעלה של מירב שהצטרפה כמלווה, ואל בני משפחתה של אסתי גל. המחנכת. יותר מאור חר נוספה לרשימה שרונה כברה, שנפטרה בבית-החולים. רק ההורים של אמיר שחר לא נכחו. האב, עובד ארנו, בילה באותה שעה עם אישתו בלאס-וגאס. רק יום לאחר-מכן השיגה אותם ההודעה.

אלוהים מת

חגית מזרבת מהר, החלטית מאוד, את תקיפה. היא, כך נראה, הצליחה להשיג את השקט הנפשי שלה. "אלוהים מת בשבילי ביום ההוא. אני באה מבית-מסורתי מאוד, ועד אותו יום האמנתי בו. שבר בתפיסה. זה גם מעלה מייד כמובן, שאלות של גורל, למה דווקא הם ולא אני. איך זה שאני יצאתי מזה כמול. זה בערך מה שנשאר מכה כסיוני תרדמה וכאב. לא כעס, אני לא כועסת. אני גם לא נוסעת באנד או יושבת בסוף הרכב. בבית-ספר התייחסו אלי כמו בצמרגוף.

עונק, בעלה הפך לדובר העירייה. היא רוצה שישכחו מהכל

השבוע באזכרה

ניצולה גרנית בן-ארי

שיבקש סלחה. הוא מאמין בגיהינום. שידע שמחכים לו שם

בשביל הכיף. אלא שאביה נזכר שיש אירוע משפחתי המתקיים באותו היום, ולמרות הפצרותיה לא נתן לה לנסוע. היום הם מייחסים את זה לאלוהים.

כמעט כל חבריה אכזרו לה. כך אבד לה גם קשר חיוני עם הארץ. הבעייתיות הנפשית, טראומת התאונה באים לידי ביטוי רק מקרוב בשיחות של ארבע עיניים.

ההתייחסות לגורל, לחטא ועונשו התחילה כבר שלושה ימים אחרי התאונה, כשיצא הרב יצחק פרץ בהסיוה שלו שהכל קרה בגלל מוזות פסלות בשער בית-הספר.

הודה שח, שאביה את בנו אמיר. חרפה. לעולם לא נסלח לו ולא נסגור איתו חשבון, עד שיבא ויבקש סליחה. אני לא מאמין, אבל הוא ריי מאמין בגיהינום. שידע שזה יעמוד לו שם לוֹסֶתוֹ.

להעריך את משמעות החיים, וכנראה שגילו יותר רצון ללמוד, כי רצו למצות את המכסר מום מעצמם. עם השנים התחלנו לטייל לשם, לקחת פעם בשנה קבוצה למקום, כדי לנסות את האנדרטה, לנכש עשבים מהאזור. אנחנו משתדלים להזכיר כמה שיותר.

גם פירסומת

לא לרשמיקול אמר לי אחד הניצולים: "היא כעצם די הרוויחה מכל העניין. מי שמע קודם לכן על דינה ליין. פתאום, איזה פירסום ענק. בעלה קיבל בעיקבות כך את תפקיד דובר-העירייה. היא, לדעתי, רוצה שישכחו מהכל. מדיניות של החיים חייבים להישמר. בשנתיים הראשונות אחרי התאונה,

לא רק במוכח של לדבר לדבר על התאונה, אלא דאגה גדולה כזאת. שלא אררוך על אבן".

ברוך הילדים הקטנים מכיתות ו' שמעו משהו על התאונה. את כולם לקחו לראות את הקיר בחדר-ההנצחה. עצרתי כמה ילדים בחד צר, ונדרמה היה שהסברים לא חודרים אליהם. אין מגע בינם ובין הניצולים שעברו בינתיים לתיכון. הכאב מיטשטש והולך. נמוג לתוך הרצאות של שעות חברה.

גרנית בן-ארי היתה גם היא באוטובוס ש נסע אחרי ז'12. היא זוכרת היטב את התאונה, ההלם. כמעט כל חבריה נשארו לעד בני 13. אחותה הקטנה, היום בת 13, איננה מוכנה לשמוע על התאונה. אולי מפחדת מהטראומה של גרנית, אולי אינה יודעת מספיק. בחדר-ההנצחה הייתה לנו מנהלת בית

בית-הספר. בשעות אחר-הצהריים החלו לחזור יתר האוטובוסים. תלמידים, שצחקו הטיול שלהם נקטע, ונשאר רק בכי של מי שהיו עדים לטרagedיה.

רק הורי כיתה אחת לא ראו את האוטובוס שלהם חוזר. מי שפחות תלמידי ז'12 כונסו בכיתה אחת. לקראת ערב הגיעו הרשימות הסופיות. שוטרים העמרו ליד החלונות, שנאטמו למנוע ניסיונות-התאבדות. שמה של תגית הוקרא מרשימת הפצועים המסוגלים לדבר.

חליות קטנות של שוטר, פסיכולוג ומורה ניגשו להורים השכולים. עירייה מספרים על מחזות קורע-לב של הסתח ראש בקירות, ועקדת וככי. אחד האבות השכולים ניסה אף לחטוף אקדה של שוטר כדי לירות בעצמו. הם ניגשו אל החרים של עוזר אנמון,